

דיני חודש אדר וארבע פרשיות (א)

- א. משנכנס אדר מרבנים בשמחה לפי שבחודש זה ובחודש ניסן נעשו ניסים לישראל,** (תענית דף כ"ט ע"א ורש"י שם ומג"א סי' תרפ"ו סק"ה והשמיטו השו"ע, ועי' בזה שו"ת חת"ס או"ח סי' ק"ס ובשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' ע').
- ב. כל החודש הוא בכלל השמחה כדכתיב** (אסתר ט-כ"ב) "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה" (עי' שו"ע סי' תרפ"ח ס"ז בהמפרש בים והיוצא בשירה י"א שקורא המגילה מתחילת החודש, והטעם עפ"י הירושלמי דכל החודש כשר לקריאת המגילה משום הפסוק הנ"ל).
- ג. לא נתבאר בגמ' ובפוסקים במה מרבנים בשמחה,** (אע"פ שנתבאר במה ממעטין בשמחה בחודש אב), ולכן יש להרבות בשמחה בכל דבר וכל אחד ישער בלבבו מה מביא לו שמחה (נמוק"י או"ח סי' תרפ"ו, והגר"ח קנייבסקי שליט"א נוהג כל ר"ח לשתות מעט יין לכבוד ר"ח שכן נהג אביו מרן הסטייפלר זצ"ל, וביום ר"ח אדר מוזג מעט יותר ואומר "לכבוד משנכנס אדר מרבנים בשמחה נשתה מעט יותר"), ואם יש לו סיום או שמחה יראה שיעשנה בחודש אדר ובודאי יש להוסיף בלימוד התורה שהרי אין שמחה כשמחת התורה וליהודים היתה אורה זו תורה (הגר"ח קנייבסקי שליט"א), והעיקר להסיר מלבו בימים אלו כל דאגה ועצב ולאו דוקא להרבות בפעולות של שמחה (הליכות שלמה מועדים סוף פ"ח ארחות הלכה 36), ויש שמפרשים המאמר "משנכנס אדר מרבנים בשמחה" שאם מזדמנת לו שמחה בחודש זה ירבה יותר מהרגילות עד שיהיה ניכר לאנשים ריבוי השמחה (ומטעם זה הרבה עושים שמחה יתירה בחתונות בחודש אדר ומתחפשים כמו בפורים ומוסיפים בשמחת חתן וכלה, עי' פאר עץ חיים לרבי חיים איש קרא או"ח).
- ד. כשם שבחודש אב ממעטים בשמחה דרגה אחר דרגה מר"ח ואילך,** שבוע שחל בו, ערב ת"ב ות"ב עצמו, כך בחודש אדר מרבנים והולכים בשמחה מיום ליום, (מכתב מאליהו ח"ב עמודים 123-125).
- ה. סגולה גדולה לקרוא ספר תהילים בר"ח אדר** (הקדמת ילקוט מעם לועז בשם רח"ו).
- ו. מזל החודש "דגים" לפי שבחודש זה הדגים פרים ורבים,** ומזל דגים הוא מזל של ברכה מפני שהדגים מכוסים מן העין ואין עין הרע שולטת בהם, ואין הקללה שורה בדגים לעולם, (ירושלמי מגילה פ"ד פ"א דאדר בריה מזליה והובא במג"א סי' תרפ"ו סק"ה, ועי' בריטב"א בתענית שם ואע"פ שאין מזל לישראל ה"מ בשאר ימים אבל בחודש זה יש מזל עפ"י השגחה מהשמים, עכ"ל).
- ז. יהודי שיש לו משפט עם גוי יראה לעשות המשפט בחודש אדר לפי שיש מזל טוב לישראל בחודש זה,** וכן יהודי שומר תורה ומצוות שיש לו משפט עם אינו שומר תורה ומצוות יראה לעשות את המשפט בחודש אדר (רבינו הגראי"ל שטיינמן שליט"א משום שהיהודי שאינו שומר תו"מ מחפש להיות "פאגרווישט" להתקרב לגויים ממילא המזל היהודי הוא יותר לשומר תורה ומצוות).
- ח. מנהג החסידים לתלות בכותל ביתם מר"ח אדר ציור עם ציטוט "משנכנס אדר מרבנים בשמחה"** (עי' במנהגי קול אריה אות ק"ה שהיו נוהגים כן בביתו), וכן ציור של דג כדי להזכיר את השמחה ושהוא חודש שיש בו מזל לישראל,
- ט. הרבה נוהגים ללמוד מסכת מגילה סמוך לפורים,** וכן נהג החת"ס בכל שנה סמוך לפורים ללמוד ברבים מסכת מגילה, (שו"ת כת"ס או"ח סי' ק"א ד"ה ומד').

יום ז' באדר

- ז. ז' באדר הוא יום פטירת משה רבינו ע"ה,** ונקרא יום תענית הצדיקים ואומרים בו תחנון עפ"י השו"ע שמנה כל הימים שלא אומרים תחנון ולא מנה ז' אדר, (ומנהג בעלז ועוד מהחסידים שאין אומרים בו תחנון).
- יא. מנהג אנשי החברא קדישא וכמה קהילות שמתענים בז' אדר,** (עי' שו"ע סי' תק"פ והוא עפ"י הגמ' בקידושין ל"ח שפטירת משה בז' באדר), וקוראים ויחל ואומרים עננו, והולכים לבית החיים להתפלל על קברי צדיקים ולבקש מחילה מן המתים, ויש שאומרים אף סליחות, (עי' בזה באריכות בנט"ג אבילות ח"ב פרק צ"ז ס"ז ושלא בשערי אפרים שער ח' אות ק"ג דתעניות של תשובה דינס כתענית יחיד שאין להוציא ס"ת ואין אומר הש"ץ עננו בחזרה, ובס' מועד לכל חי ס"ו ל"א אות ז' כתב ש"ז אדר נחשב כמו יו"כ קטן).

ארבע פרשיות

- יב. תיקנו חכמים לקרוא ארבע פרשיות מיוחדות משבת שלפני ר"ח אדר עד ר"ח ניסן,** והם פרשת **שקלים** [זכר למחצית השקל], **זכור** [כדי לזכור מחייית עמלק], **פרה** [זכר לפרה אדומה] ו**החודש** [זכר לקרבן פסח לעליה לרגל ולקידוש החודש], (שו"ע סי' תרפ"ה).
- יג. ברוב השנים קוראים פרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח אדר,** אולם כשחל ר"ח אדר בשבת אין מקדימים אותה אלא קוראים בשבת ר"ח עצמה, (שם ס"ה).
- יד. בשבת שלפני פורים קוראים פרשת זכור כדי להקדים זכירה** (מעשה עמלק) לעשיה (למעשה המן).

טו. בשבת שקודם פרשת החודש קוראים פרשת פרה, ופרשת החודש קוראים בשבת הסמוכה לר"ח ניסן.

טז. בארבע שבתות אלו מוציאים שני ספרי תורה האחד לפרשת השבוע והשני לפרשה המיוחדת כדי למנוע מהציבור להמתין עד שיגלל הספר הראשון לקריאה נוספת.

יז. נהגו שאפילו בשבת פרשת שקלים שהקריאה היא פרשת "כי תשא" הסמוכה ואין קושי לגלול את ספר התורה ג"כ מוציאים שני ספרי תורה, ואולם בבית הכנסת שבחצר ר"י החסיד בירושלים נהגו להוציא רק ספר תורה אחד בפרשת שקלים אבל המנהג להוציא ב' ספרים גם בשבת זו (לוח א"י), ומעשה שהוציאו שני ס"ת בפרשת שקלים והס"ת השני שהוציאו היה גלול בפרשת בראשית ואם יגללו אותו יהיה בזה טירחא דציבורא, והסתפקו האם יגללו את הס"ת הראשון שאין בזה טירחא דציבורא, ואת ס"ת השני ישאירו בחוץ ויקראו בו במנין השני כדי שלא יהיה בזה בזיון התורה שהוציאו אותו סתם, ולמעשה הורו לגלול את ס"ת השני ולקרוא בו, מחשש בזיון לספר.

יח. שכחו לקרוא הפרשיות ונזכרו לאחר שגמרו ההפטרות של פרשת השבוע צריך לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות הפרשה בברכות לפני ולואחריה ויאמר אח"כ חצי קדיש והפטרות בלא ברכה לפני ולואחריה, נזכרו לאחר שהתחיל לברך על ההפטרות ואמר השם, יגמור הברכה ויקרא כמה פסוקים מהפטרות השבוע כדי שיהיה לברכה על מה לחול ולא יברך לאחריה ויוציאו ס"ת ויקרא עולה אחד מעניינו של יום ואח"כ יקרא ההפטרות בלא ברכה לפני ויברך לאחריה, ואם נזכרו מיד אחר שברך ברכה אחרונה על התורה יוציאו ס"ת אחר ויקרא ויפטיר מענינו של יום בברכותיה. (שערי אפרים מובא במ"ב שם סק"ב).

יט. שכחו ולא נזכרו עד שעת מנחה בשלוש הפרשיות לא יקראו, ובפרשת זכור שהיא מן התורה יקראו בלי ברכה לפני ולואחריה (שו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ע"א, עיי"ש שאם הציבור קראו אלא שבאו במנחה אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות שאין להוציא ס"ת בשבילם ויצאו בפרשת "ויבא עמלק" בפורים, ועיי"ש מש"כ בשב"ל בחי"ג סי' צ"א).

כ. טעו ולא קראו אחת מד' הפרשיות בשבת אין להם תשלומין לשבת הבאה, (מ"ב שם סק"ב בשם שערי אפרים ורעק"א).

כא. כאשר קוראים שנים מקרא ואחד תרגום אין צריך לקרוא הקריאה של ארבע פרשיות, (ואמנם עי' בלקט יושר עמוד קנ"ד שהתרומת הדשן היה קורא פרשת זכור שנים מקרא ואחד תרגום וגם פרשת פרה דהוי מה"ת ומשום כך היה קורא כבר כל הארבע פרשיות).

כב. יש נוהגים ללמוד משניות במנחה בפרשיות אלו, שבת שקלים, שונים במס' שקלים, שבת זכור, מס' מגילה, שבת פרה, מס' פרה, שבת החודש, מס' פסחים.

כג. בשבתות שקוראים ד' פרשיות אין אומרים "אב הרחמים" (לוח א"י), אבל "צדקתך צדק" אומרים, ובשנה זו אין אומרים צדקתך בשבת שקלים שהיא ערב ראש חודש, ובפרשת זכור שהוא ערב פורים.

קטן בארבע פרשיות

כד. י"א דקטן יכול להעלות לארבע פרשיות, מלבד פרשת זכור שהיא דאורייתא אבל מ"מ עולה למפטיר ואומר את הברכות וקורא ההפטרות בברכותיה (רמ"א סי' רפ"ב ס"ד), וי"א שלא להעלות קטן לפרשת זכור וברכותיה, וכן לפרשת פרה די"א שהיא דאורייתא, משנ"ב שם סק"ג), וי"א שבכל ארבע פרשיות לא יעלה קטן (תשו' פרח שושן הביאו בחי' רעק"א וכן העתיק בביאור"ל שם).

כה. ולמעשה המנהג שלא לעלות קטן לכל ארבע פרשיות הן לקריאה והן לברכה (לוח א"י), וי"א שאין לעלות אף בחור עד גיל כ' (לוח דבר בעתו), ומ"מ אם העלו קטן וקרא יד"ח דאף הפרח שושן שהחמיר בזה כתב להדיא דבדיעבד יוצאים אף בקטן.

כו. בשעת הצורך כגון שצריך לעלות נער בר מצוה אפשר להקל להעלותו למפטיר בשבת שקלים והחודש, אבל למפטיר בשבת זכור שהוא דאורייתא, וכן בפרשת פרה אין להעלותו (ומעשה נער בר מצוה שהכין עצמו לקרוא מפטיר של **פרשת פרה**, ונשאל הגרש"ז אויערבך זצ"ל אם יניחוהו לקרות, והשיב שכיון דלרוב פוסקים קריאה זו אינה מן התורה יניחו לו לקרות כיון שכבר התכוון לכך, וכשנשאל אם הוראה זו היא עפ"י "השו"ע החמישי", אמר הלא הלכה פסוקה היא דקטנים לאו בני מחילה יניחו, עכ"ד, ואמנם בפרשת זכור דהוא מדאורייתא אין לאפשר לקטן לקרות אף בשעת הדחק אלא רק לעלות ולברך הברכות וכפי פסק הרמ"א שם).

כז. הנוהגים להעלות נער בר מצוה בשבת **שאחר** הבר מצוה יכולים להעלותו בפרשת **פרה** שיהיה בעל הקורא שהיא לרוב הפוסקים דרבנן וסומכים על חזקה דרבא, אבל בשבת **זכור** אפשר להעלותו רק לברכות שהם דרבנן.

פרשת זכור

כח. קריאת פרשת זכור היא מן התורה כדכתיב "זכור את אשר עשה לך עמלק" (שו"ע תרפ"ה ס"ז, והמג"א סובר שאף קריאתה במנין היא מה"ת, עיי' שעה"צ סי' תרפ"ח סק"ה), ועל כן צריך הקורא לכוין להוציא את השומעים ידי חובתם וגם הם צריכים לכוין לצאת, ושהקהל יקשיבו לכל מילה ומילה והמנהג להכריז על כך, **והחת"ס** ציוה להכריז לכוין גם **בברכות** שלפניה ולאחריה. ונוהגים לעמוד בשעת קריאת פרשת זכור ואמירת הברכות,

כט. היות שקריאת זכור מן התורה יש לדקדק לקרוא קריאה זו בס"ת מדויק ומוגה ומוחזק בכשרות, וכן לדקדק בקריאתה שתהיה בצורה ברורה ונכונה, (ועיי' כה"ח סי' קמ"ג סק"ד דאשכנזים יכולים לעלות בס"ת ספרדי וכן להיפך).

ל. אם חיסר מילה אחת או שהבעל קורא את המילה האחרונה שבפרשת זכור שלא מתוך הכתב כמו שמצוי לפעמים שהבעל קורא סוגר את הספר תורה בעת שקורא את התיבה האחרונה, י"א בדביעבד יוצא יד"ח (הגרש"ז אויערבך זצ"ל שהרי דעת המ"א שיוצא יד"ח קריאת פרשת "זכור" בפרשת "ויבא עמלק" שקוראים בפורים אף שאין שם את כל התיבות שבפרשת זכור), אבל י"א דהרי זה כמגילה שאם חיסר אות אחת דאינו יוצא יד"ח (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

לא. נחלקו הפוסקים דיש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בצירי, ויש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בסגול, וע"כ מהנכון שהבעל קורא יקרא שניהם, (מ"ב סו"ס תרפ"ה, ואין זה אלא הידור מצוה אבל בדיעבד ודאי יוצאים בפעם אחת), אלא שנחלקו המנהגים בזה, יש שנהגו לחזור על כל הפסוק פעמיים פעם אחת בצירי ופעם אחת בסגול, וי"א שלא לחזור על כל הפסוק פעמיים אלא רק על המילים "תמחה את זכר עמלק", כיון שאם כבר סיים את הפסוק יצא יד"ח בדיעבד ומה טעם שיחזור על הפסוק, (הוראת רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א) ויש שנהגו לחזור רק על המילה "זכר" פעמיים.

לב. מותר להביא ס"ת לחולה או לאדם הנמצא בבית האסורים ולקרוא לו זכור בעשרה, ואפשר שה"ה בפרשת פרה (מ"ב סי' קל"ה סקמ"ו), וגם כשמביאים ס"ת רק לפרשת זכור ולא קוראים בו פרשת השבוע יכולים לברך על קריאה זו תחילה וסוף (שו"ת צ"ץ אליעזר ח"ט סי' כ"א) ואולם אין להביא ס"ת לחולה ע"מ שיקרא בו זכור ביחידות. (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

לג. ראוי על כל אחד לשמוע פרשת זכור בהברה כמסורת אבותיו, ובהרבה בתי כנסת קוראים באותו מעמד בכמה הברות וכל אחד יוצא בהברה כמנהג אבותיו (מקראי קודש סי' ז' בהרי קודש, הליכות שלמה פי"ח ה"א), ואמנם העולה לתורה ראשון אומר הוא יחידי את הברכות לפניו ולאחריה. (ובקריאת התורה במשך השנה שמעתי מרבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א בשם מרן החזו"א זצ"ל שכיון שהיא חובת הציבור יכול לשמוע גם בהברה אחרת, וכן הביא בתשובות והנהגות (או"ח ח"ב סי' מ"ד) ששמע מעדות נאמנה שכך היה אצל החזו"א ולא עיכב, ואולם מביא בשם מרן הגר"ז זצ"ל שהיה מקפיד שלא לקרוא בהברה אחרת, וע"י בחיד"א ביוסף אומץ סי' כ"ה שהאריז"ל שהי' אשכנזי היה מתפלל עם ספרדים ושומע מהם קה"ת, וכן אשכנזים וספרדים בשב"ק מתפללים יחד ויוצאים קה"ת בשינוי מבטא, והסטייפלר זצ"ל הורה גם לבני עדות המזרח שיבטאו את השם בקמץ ולא בפתח שזוהו הקריאה המדוייקת של שם השם, וכן שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א).

לד. בהרבה קהילות נוהגים שהרב או שאר אדם חשוב עולה למפטיר בדי' פרשיות ובפרט בפרשת זכור, (ע"י בס' מעשה רב (אות קל"ג) דבכל שבת היה הגר"א עולה לעלית שיש, אך בשבת זכור היה עולה למפטיר וקורא בעצמו הפרשה בתורה, ובשו"ת בנין שלמה (סי' נ"ד) כתב שהגר"א היה קורא לבדו ד' פרשיות, וכן במגילה שכן מצוה בו יותר מבשלוחו, ומרן החזו"א זצ"ל היה מקפיד לקרוא פרשת זכור בעצמו).

לה. אם נמצא טעות בס"ת בפרשת זכור צריך להוציא ס"ת אחר ולחזור ולקרות, אך בלי ברכה, וס"ת שקראו בו פרשת זכור ולאחר זמן ראו שהס"ת פסול אין צריכים לחזור ולקרוא שוב, (הליכות שלמה עמ' שכ"ד).

לו. יש אומרים שאם לא שמע קריאת פרשת זכור בשבת זכור שיכול לצאת ידי חובה בקריאה שקוראים בפורים בפרשת "ויבא עמלק" (מג"א מובא במ"ב שם סקט"ז), ולכן הבעל קורא יכוון להוציא את מי שלא יצא בפרשת זכור והשומעים יכוונו בזה לצאת יד"ח זכירת עמלק, (הגר"ל גורביץ זצ"ל חלה ולא שמע זכור ולמחרת אסף עשרה יהודים וקרא זכור בלי ברכה, ויש להעיר מדברי הפוסקים דאסור לקרות בתורה בציבור בלא ברכת התורה, ואולם קיימת עצה שהחולה יחלק את ברכות התורה ויברך בבוקר רק את הברכה הראשונה ואת הברכה השנייה "אשר בחר בנו" יברך לפני ברכת התורה, וכמו ששמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שהגר"ח גריינמן זצ"ל אמר בשם מרן החזו"א זצ"ל שהקם פעמיים בלילה יכול לחלק את ברכות התורה שבקימה ראשונה יברך הברכה הראשונה ובקימה השנייה את הברכה השנייה, וכבר כתב כן בשו"ת מהרש"ם סי' של"ז, וע"י חשוקי חמד מגילה עמ' ש"ו).

לז. אין לקרוא למפטיר בפרשיות זכור ופרה למי שאינו יודע לקרות בעצמו אחר השליח ציבור מילה במילה, (ע"י שו"ע סי' קל"ט סי"ח, ואף להרמ"א שם שנהגו להקל, מ"מ כתב המשנ"ב סק"ג ובשעה"צ שפרשת זכור ופרה נכון להחמיר בזה, ועיין מקראי קודש פורים בהררי קודש עמ' ע"א, דלכאורה בפרשת זכור מוטב שהעולה לתורה לא יקרא בלחש כדי שישמע זכור מהשי"ץ המוציא את הציבור, וצ"ע).

לח. יש שנוהגים להכות ברגליהם לאחר קריאת פרשת זכור, והספרדים נוהגים להכות בשעת הזכרת שם עמלק ואח"כ חוזרים על תיבת "עמלק" להוציא את אלו שלא שמעו בגלל הרעש.

נשים בקריאת זכור

לט. נחלקו הפוסקים אם נשים חייבות לשמוע פרשת זכור (ע"י חינוך מצוה תר"ג שמצות זכירת מחית עמלק נוהגת בזכרים כי להם לעשות מלחמה ונקמת האויב ולא לנשים, וכן נקט להלכה בשו"ת אבני נזר או"ח סי' תק"ט, ובשו"ת תורת חסד סי' ל"ג, ובשו"ת דברי חיים ח"ב סי' י"ד, וכן הכריע החזו"א זצ"ל, ואמנם בשו"ת בנין ציון הביא בשם רבי נתן אדלר זצ"ל רבו דהחת"ס זצ"ל שצוה אף למשרתת לילך לשמוע פרשת זכור וכן דעת שו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א סי' ק"ב), **ועכשיו** נתפשט המנהג שהנשים באות לביהכ"ס לשמוע פרשת זכור (והסטייפלר זצ"ל היה מעיר את בנותיו אף כשהיו קטנות שילכו לבית הכנסת לשמוע זכור).

מ. י"א שאין להוציא ס"ת עבור קריאה לנשים גם כשיש מנין אנשים וכ"ש שאין לקרוא בלי מנין כיון שהרבה פוסקים ס"ל דאין הם חייבות בקריאת פרשת זכור (תשובות והנהגות ח"ב סי' שד"מ, מקראי קודש פורים עמ' פו, מבית לוי מועדים פמ"ב, וע"י שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' ס"ח), ואמנם בשנים האחרונות יש מקומות שעושים מנין מיוחד לנשים וקוראים זכור בלא ברכה, ואין ראוי לעשות כן, ויש עצה להוציא ס"ת **קודם מנחה** ולקרוא פרשת זכור ולהשאיר הס"ת לתפילת מנחה או לקרוא קודם קריאת

התורה של מנחה וזה עדיף שלא להפסיד ההוצאה ס"ת למנחה ואמירת "ויהי בנסוע הארון", ונמצא שלא הוציאו את הס"ת לקריאת זכור בלבד, ובכל אופן עדיף שישמעו זכור בשעת קריאת התורה שהרי אנו חוששין להני פוסקים שאין קוראים קריאת התורה בציבור בלא ברכה.

מא. נשים שקשה עליהם לבוא לביהכ"ס יש להקל להם לצאת ידי חובה בקריאה **בחומש**, וכן חולה שאין יכול ללכת למנין ואין לו מנין בביתו שיקרא לכל הפחות פרשת זכור מתוך החומש, (עי' רמ"א שם ס"ז, ותורת היולדת פרק נ"ה), ובפורים יכול לצאת גם בקריאת "ויבא עמלק" (כדברי המ"א הנ"ל).

תענית אסתר מוקדם

מב. בכל השנים מתענים תענית אסתר ב"ג באדר שהוא ערב פורים דפרזים, אבל השנה שחל פורים ביום ראשון מקדימים התענית ליום חמישי י"א באדר (שו"ע סי' תרפ"ו ס"ב).

מג. מי ששכח להתענות ביום ה' ישלים התענית למחר בער"ש לקיים דברי הצומות וזעקתם הכתובים במגילה (מ"ב שם סק"ג).

מד. אם נעשה בר מצוה ביום שישי אין צריך לצום כלל שהרי ביום חמישי שקבעו הצום קטן הוא, וי"א שיצום ביום שישי כדן מי ששכח לצום ביום חמישי שצם ביום שישי, ואם צם ביום חמישי אי"צ לחזור ולצום ביום שישי כמו קטן שהתפלל מעריב לאחר פלג המנחה ובליילה נעשה גדול שאי"צ לחזור ולהתפלל מעריב בליילה (עי' שלמי תודה פורים סי' ל"ד סק"א).

מה. תענית אסתר אינה חובה כמו שאר צומות, ולכן יש להקל בה בעת הצורך לחולים וזקנים ובשאר ספיקות, **וכ"ש השנה** שהוא תענית מוקדם, אבל שאר הבריאים לא יפרשו מן הציבור (רמ"א שם ס"ב).

מו. השנה שחל התענית ביום ה' והוא תענית מוקדם, בעלי הברית שהם הסנדק, אבי הבן, ואמו, והמוהל (רמ"א סי' תקנ"ט ס"ט ומ"ב שם סק"ב), מותרים לאכול לאחר המילה ואין צריכים להתענות למחרת (מ"ב תרפ"ו סק"ז ובשעה"צ סק"ז), וכן חתן בשבעת ימי המשנה אין צריך להתענות (עי' ביה"ל סי' תקנ"ט ס"ט ד"ה ונדחה ושעה"צ סק"ד), **ואמנם** לא יוכלו בעלי הברית לקבל עליה לתורה במנחה כיון שאינם מתענים, אבל בשחרית יוכלו לקבל עליה כיון שזה יום חמישי דבין כך יש חיוב קריאת התורה, ויש לסמוך על המקילין שמי שלא צם יכול לקבל עליה בתענית שחל בשני וחמישי (סי' תקס"ו סק"ט).

מז. השנה שהתענית הוקדמה ליום חמישי ואינו ערב פורים אומרים במנחה תחנון ואבינו מלכנו (לוח א"י).

זכר למחצית השקל

מח. מנהג ישראל לתת זכר למחצית השקל בערב פורים קודם תפילת מנחה (רמ"א סי' תרצ"ד ס"א), ויש אומרים שצריך ליתנו אחר מנחה קודם קריאת המגילה (סידור יעבץ ולוח א"י), **והשנה** שתענית אסתר מוקדמת אפילו שאינו ערב פורים נותנים מחצית השקל ביום חמישי תענית אסתר כדי שיהיה צדקה עם התענית לכפר (כה"ח שם סק"ה), ויש נוהגים ליתן גם ביום הפורים קודם קריאת המגילה (שו"ת דברי יציב או"ח סי' רצ"ג), ואין ליתן ממעשר כספים (ביאה"ט שם סק"ב).

מט. צריך לתת שלוש מחציות מן המטבע הקבועה באותה מדינה, ולכן בארץ הקודש צריך לתת **שלוש מטבעות של חצי שקל** [והנוהגים כדעת הגר"א אין צריכים לתת רק מטבע אחד של חצי ש"ח], **ומנהג הספרדים** לתת מחצית השקל כשיעור מחצית השקל שנתנו בזמן המקדש. שהוא 9.6 גר' כסף ויש לברר מחירו כל שנה ושנה.

נ. נוהגים לתת מחצית השקל אף בעד בניו הקטנים ואפילו על עובר במעי אמו (כדכתיב כל "העובר" על הפקודים, עי' מ"ב שם סק"ה), אבל נשים ובנות פטורות ממחצית השקל (מג"א שם סק"ג), ומנהג העולם לתת גם עבור הנשים והבנות.

נא. אם אין לו חצאי מטבע יכול ליתן ג' מטבעות שלמות חצי מכל אחד עבור מחצית השקל והשאר מתנה כגון שיתן ג' שקלים כל שקל חצי למחצית השקל וחצי מתנה, או שיתן בעד ב' אנשים ביחד ג' מטבעות שלמים כגון ג' שקלים ונמצא שלכ"א יש בכל שקל חצי מטבע (דעת תורה להמהרש"ם סי' תרצ"ד סק"א).

יום תענית אסתר הוא יום סגולה לפתיחת שערי רחמים ולקבלת התפילה ברצון, וכמוש"כ בספר קב הישר וז"ל "כל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך יקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר, ויאמר תחילה מזמור כ"ב שבתהילים "למנצח על אילת השחר", ודרשו חז"ל דאילת זו אסתר, ואחר כך ישפוך שיחו לפני השם, ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, אשר בזכותם ייעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים, ותקובל תפילתו ברצון".